

כאיל תערוג גליון 18 יתרו תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויספר משה את כל אשר עשה וכו'. (שמות יח, ח)

ופרש"י כדי לקרבו לתורה. ולכאורה צ"ב הלא יתרו בא עם כל המסירות נפש עד למדבר, וכי צריך עוד לקרבו לתורה. הסביר רבנו שליט"א, שהדבר פשוט מצד ששלושה דברים צריכים חיזוק ואחד מהם זה תורה ויר"ש, ולכן אף שכבר התקרב מעצמו מ"מ המשיך משה לקרב אותו לתורה.

ויש בזה עוד הערה, שהרי הכלל הוא שגר שבא להתגייר מרחיקים אותו ואילו כאן מיד קירבו אותו, אלא שכל מה שמרחיקים את הגר הוא מחמת זה שחוששים שמא אינו רוצה להצטרף לכלל ישראל באמת ובתמים אלא עושה זאת מצד מניע אחר. אבל כאשר גר מגיע מתוך מסירות נפש ומכניס את עצמו בסכנה גדולה כדי להתגייר, מוכח מעצם פנייתו שכוונתו אמיתית ואין צורך להרחיקו. וכן אצל יתרו שמכיוון שהוא בא עם כל המסירות נפש ועל אף הכבוד הגדול שהיה לו במדין הכניס עצמו למקום מדבר וצלמות, הרי ששוב אין צורך להרחיקו על מנת לבדוקו. (יצחק ירנן רשימות רבי יצחק לוונשטיין זצ"ל עמ' 212)

ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר. (יתרו יט, ב)

שמעתי פעם שמרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א מאוד התפעל שכשחנו כל כלל ישראל לא היה שום איזה סכסוך על מקום האוהלים וכיוצא בו, שהוא דבר שעפ"י הטבע שאנו רואים היום הוא בלתי אפשרי. (הגדש"פ מוציא אסירים עמ' פב, וע"ע באילת השחר כאן, ובמדרש ויק"ר ט, ט איתא "גדול השלום שבכל המסעות כתי' (במדבר לג) ויסעו ויחנו נוסעים במחלוקת וחונים במחלוקת כיון שבאו כולם לפני הר סיני נעשו כולם חנייה אחת הדא דכתיב (שמות יט) ויחן שם ישראל ויחנו שם בני ישראל אין כתיב כאן אלא ויחן שם ישראל אמר הקדוש ברוך הוא הרי שעה שאני נותן תורה לבני").

ויהי קול השפר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלקים יענו בקול. (יתרו יט, ט)

שח הגר"ח"י מישקובסקי שליט"א: שמעתי מראש הישיבה שליט"א על דברי הגמ' בזבחים אודות קבלת התורה במעמד הר סיני כשנתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל עכו"ם רעדה אחזתו בהיכליהו, נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו שמא מבול בא לעולם, אמר להם כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם, אמרו לו מבול של מים אינו מביא אבל מבול של אש מביא, אמר להם ממדה טובה יש לו בבית גזיו וביקש לתנה לבניו, מיד פתחו כולם ואמרו ד' יברך את עמו בשלום, וחזרו כל אחד ואחד למקומו. אמר ראש הישיבה עומדים בזמן שנראה כמו לפני מבול ומבקשים לשמוע הסבר לספק סקרנות שהתעוררה. ומסבירים להם שישנה חמדה גנוזה במשך תשע מאות שבעים ושבע דורות, ומה הם עונים ד' יברך וכו' לנו לא נוגע כלום אנו יכולים ללכת להמשיך לישון. מכל קריעת ים סוף שמעו עמים ירגזון וגו' חיל אחז וגו' אז נבהלו וגו' אילי מואב יאחזמו רעד וגו' נמוגו כל יושבי כנען וגו' מכל הפחד הגדול רק אחד שמע ובא וישמע יתרו. (אדרת התפילה עמ' צ"ו)

ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישב משה את דברי העם אל ה'. (יתרו יט, כ)

איתא בגמ' בשבת (פח, א) דרש רבי סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום שנאמר (שמות לג) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב אמר רבי חמא ברבי חנינא בחורב טענו בחורב פרקו בחורב טענו כדאמרן בחורב פרקו דכתיב ויתנצלו בני ישראל וגו'.

ואמר בזה רבנו דהנה לשון חז"ל מדוקדק בכל מילה, וא"כ יש להבין אמאי בתחילה כתבה הגמ' באו ס' ריבוא של מלאכי השרת, בלשון באו. ובהמשך כשחטאו ישראל הלשון ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה, בלשון ירדו וצ"ב.

ותירץ דהמלאכים הטובים שרוצים להטיב לכלל ישראל נמצאים תמיד קרובים אלינו, ורק ממתנינים שעם ישראל יעשו מצוות שיכולו להטיב עמם, ולכן קתני באו, שהם באים ממקום קרוב. משא"כ מלאכי חבלה שמובא בתומר דבורה ועוד שאחר שאדם עושה עבירה נברא מזה מלאך רע שרוצה להשחית את האדם שבראו ע"י מעשיו הרעים, וה' מרחם על בריותיו ולא נותן למלאכי חבלה להתקרב אלינו ומרחיקם באופן מיוחד, ולכן עליהם כתוב בגמ' שירדו שהם באים ממקום רחוק.

וכשנאמרו הדברים קמיה דמרן הגר"ח"ק ציין לדברי הספרי והירושלמי (תענית פ"ב ה"ב) "אמר רבי לוי מהו ארץ אפים רחיק רגיו, למלך שהיו לו שני ליגיונות קשים אמר המלך אם דרים הן עמי במדינה עכשיו בני המדינה מכעיסין אותי והן עומדין אותן אלא הריני משלחן לדרך רחוקה שאם הכעיסו אותי בני המדינה עד שאני משלח אחריהם בני המדינה מפייסים אותי ואני מקבל פיוסן כך אמר הקדוש ברוך הוא אף וחמה מלאכי חבלה הן הרי אני משלחן לדרך רחוקה שאם מכעיסין אותי ישראל עד שאני משלח אצלן ומביאין

ישראל עושין תשובה ואני מקבל תשובתם הה"ד (ישעי' יג, ה) באים מארץ מרחק מקצה השמים וגו'. אמר ר' יצחק ולא עוד אלא שנעל בפניהן הה"ד (ירמ' נ, כה) פתח ה' את אוצרו ויוצא את כלי זעמו עד דו פתח עד דו טרד רחמוי קריבין". (מנחת תודה עמ' תכ"ד, וע"ע באילת השחר שמות עמ' רט"ז שביאר בנוסח אחר)

אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים לא יהיה לך אלקים אחרים על פני. (יתרו כ ב-ג)

אמרו במדרש שהקב"ה פתח פתח לתשובה במה שאמר אנוכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולאחר חטא העגל כשאמר הקב"ה איך אמחול על שעקרו את הדיברה הראשונה אנכי ה' אמר משה לא להם נאמר אנכי ה' אלא לי וקיבל השי"ת את טענתו. הנה דבר זה משולל הבנה איזו טענה היא זו וכי כל מעמד הר סיני וג' ימי הגבלה אשר קדמו לו לא היה כל זה אלא עבור משה רבינו לבדו הרי כל בר דעת לא יאמר דבר שכזה, ואף במקום שמתקבלים דברי שקר טענה כזו לא היתה מתקבלת אלא ודאי וודאי היו הדברות לכלל ישראל.

שנינו (יומא כב, ב) שאול המלך חטא באחת ועלתה לו לקנסה מיתה ולבטל מלכותו ודוד בשתיים ולא עלתה לו ותמהו המפרשים וכי משוא פנים ח"ו יש בדבר. הגאון בעל חיי אדם בעת הספדו על מחותנו רבינו הגר"א ביאר בשם רבינו הגר"א כי ידוע שמכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נבראו פ"ה אלפים רבואות עולמות וכולם חיותם וקיומם הוא על ידי מי שמקיים הדיבור והמצוה אמנם יש מצוה כללית ויש מצוה פרטית שנאמרת לאדם אחד לעשות. והנה כשיעבור האדם ויבטל איזו מצוה אף שפוגם בשורש נשמתו מכל מקום אינו מפסיק החיות מן העולמות כי עדיין יש אחרים שמקיימים המצוה והדיבור, אבל במצוה פרטית שנצטוו בה אדם יחיד אם הוא מבטל המצוה אזי גדול עונו מנשוא כי הוא מבטל קיום העולמות שנבראו בדיבור זה. על פי זה יובן שדוד המלך עבר רק על מצוות כלליות ועדיין שייך בזה תיקון אבל שאול המלך עבר על מצוה פרטית שנאמר לו לך והחרמת את עמלך לכן נענש וזכותו לא עמדה לו. עכ"ד הגר"א.

ואמר רבנו שעל פי זה אולי אפשר לבאר גם את הענין דנן, כמו שיש חילוק בין מצוה כללית למצוה פרטית כך יש חילוק בין ציווי ה' הנאמר בלשון רבים לציווי אשר נאמר בלשון יחיד, אילו היה הציווי אנוכי ה' אלקיכם אזי אם עברו עליו רוב ישראל וכפי שהיה בחטא העגל לא היה בכך כל טענה ותירוץ שמשה רבינו לא נכשל בחטא וקיים הדיבור שהרי אלה שנצטוו בציווי כלל ישראל ביטלו הציווי ולא קיימוהו ואז לא היתה מועילה שום עצה ותפילה והיתה נגזרת ח"ו כליה על ישראל. אבל טענת משה רבינו היתה שכיון שנאמר הציווי בלשון יחיד אם כן הרי הציווי הוא בפרטיות לכל יחיד ויחיד, ולפיכך אם היה איזה יחיד אשר שמר את הציווי הרי לא נתבטל הציווי וממילא כאן כבר תועיל תשובה ותפילה. זה היה לימוד הזכות של משה רבינו על כלל ישראל, ולא טענת סרק חלילה היתה טענתו כי אם אמת לאמיתה. (טללי אורות כאן ע"פ ימלא פי תהלתך ח"א עמ' רנ"ה)

לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא. (יתרו כ, ז)

כתב הגאון הגדול רבי יצחק זיבילרשטיין שליט"א. שאלה. כשעומדים לפנינו שני אנשים, אחד הולך לעבוד ע"ז בסתר, והשני הולך להישבע לשקר בבית, ויכול להפריש רק אחד. את מי יעדיף להפריש?

תשובה. לכאורה היה נראה שיש להעדיף להפריש את ההולך לע"ז שהוא מג' עברות חמורות, שעליהן נאמר יהרג ולא יעבור. אלא שמורנו בעל אילת השחר הגר"א שטיינמן שליט"א הראה לשערי תשובה (שער שלישי אות מה) שכתב וז"ל: ונכתבה אזהרת השבועה לשקר אחר אזהרת עבודה זרה, יען וביען כי השבועה לשקר נמצא בכנפיה עון חילול השם יתברך, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (ילקוט משלי תקטו) בענין מה שכתוב (משלי ל ח - ט) ראש ועושר אל תתן לי הטריפני לחם חקי, פן אשבוע וכחשתי ואמרתי מי ה', ופן אורש וגנבתי ותפשתי שם אלקי, השניה קשה מן הראשונה... רצונו לומר כי עוון הנשבע לשקר בבית דין, חמור מעונש העובד עבודה זרה בסתר, מפני חילול השם, יעו"ש. (חשוקי חמד ע"ז נד, ב)

ויאמר אל העם היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה. (יתרו יט, טו)

ודרשו בגמ' ביצה ד, א "כתיב היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה לך אמור להם שובו לכם לאהלכם למה לי שמע מינה כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו וכי תימא למצות עונה הוא דאתא ת"ש במשך היובל המה יעלו בהר עכ"ל הגמ'. וצ"ע דלמא הוצרך הפסוק לך אמור להם שובו לכם לאהלכם שיקדשו ויעשו נישואין כדין ישראל שיש להם ולכאורה ממתן תורה התחייבו בדיני אישות של ישראל והוצרכו א"כ לקדש ולישא נשותיהם כדין ישראל. ושאלתי למרן הגר"א שטיינמן שליט"א והשיב דלא ברירא ליה מה היה דינן של כלל ישראל אם היה להם קצת קדושת ישראל קודם מ"ת ולא מצאנו שהיו צריכים לקדש נשותיהם שנית לאחר מתן תורה עכ"ד. (הרב משה צבי יאקב שליט"א שלמי יוסף עמ"ס ביצה עמ' תשט"ו)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך דבר מוקצה

הוסיף רבנו שליט"א להסתפק דאפשר דשרי אף לטלטל כשמל"א כדי שלא יפסד מוקצה אחרינא כגון לכסות ביצה שנולדה בשבת דהוה מוקצה בסיר ריק דהוי כשמל"א כדי שלא תשבר, דהא מ"מ מיקרי לצורך גופו דהיינו לכסות בו ואף שסיבת הכיסוי הוא כדי שלא יפסד הביצה מ"מ כיון שעושה עם הכשמל"א שימוש מיקרי לצורך גופו ומותר, אך הוסיף דלטלטלו כדי לשמור על הכלי עצמו כגון שהופך את החפץ באופן שיגן עליו מפני השמש ויעשה עליו צל אסור, והחילוק בזה דכלי נעשה לצורך הרבה תשמישים מיהו כל התשמישים הם לצורך דבר אחר אבל אין הכלי נעשה לתשמיש שישמור על עצמו דא"כ שלא יהא כלל ולא יצטרך שמירה ולכך להשתמש בכלי שמל"א לצורך שמירת מוקצה אחרינא שרי אבל לצורך שמירת עצמו אסור. (עמ' רס"א)

יומא דהילולא – הרב שמשון אליהו דינין זצ"ל נלב"ע כ' שבט תשס"ה

הרב ר' שמשון זצ"ל היה ערליכר איד ונתקיימה בו ברכתו של רשכבה"ג רבינו חיים הלוי זצ"ל, שנשאל בעת מלחמת עולם הראשונה בעת ששהה בעיר מינסק, עיי אמו של ר' שמשון האם זה הזמן ללדת ילדים, ואמר לה הגר"ח שתלד ללא חשש ותזכה שיהיה הנולד ערליכר איד. ואביו של ר' שמשון, ה"ה רבי משה דיינין, [שהיה חתן הגאון רבי שמשון אליהו גרוזבסקי זצ"ל מו"ץ בעיר מינסק שהיתה עיר ואם בישראל, ואביו של הגאון ר' ראובן זצ"ל, והיה מפורסם בימים ההם כבעל הוראה גדול (ישורון כ"א עמ' קי"ב בשם רבנו)]. ור"מ עלה לארץ עם בנו, וגרו בסמיכות לבית רבנו בעיר כפר סבא. ור' שמשון בחריפות שכלו ובעינא פקיאא גילה את דרכיו הנסתרות של רבנו, ונביא כאן מספר דברים בשמו שהיה רגיל לספר על רבנו, וכן דברים שרבנו סיפר בשם אביו של ר' שמשון, ה"ה רבי משה דיינין ז"ל. [ראה לעיל גליון 7 מה שהבאנו בשמו על ההסתפקות של רבנו בימים ההם].

הויתור של הרבנית

סיפר ר' שמשון דינין זצ"ל שפעם שאל את הרבנית תמר ע"ה, מפני מה היה לובשת מטפחת ולא פאה, האם זה חומרא מסוימת של רבנו. וענתה לו שבאחד השנים שהיו גרים בכפר סבא, אחד מבני מהמשפחה בחו"ל שלח לה פאה חדשה לפסח, וחבשה את הפאה החדשה לכבוד פסח, והיא שמעה את אחת מתושבות המקום אומרת לבעלה, שעליך ללמוד מר' אהרן לייב איך לכבד אשה לפסח ולקנות לי פאה חדשה. בבוקר פנתה אליה הרבנית תמר ע"ה ואמרה לה שבלילה קרה איזה מקרה וקיבלה ע"ע לחבוש מטפחת, ואין לה צורך בפאה החדשה ונתנה לה אותה, וכך נשארה עם המטפחת כל ימיה. (כתבי תלמידים)

[א"ה, ובהזדמנות סיפרה הרבנית ע"ה שבתונתה קנו לה אלו שהתעסקו בהוצאת החתונה 'פאה', והיתה הולכת עם זה, ובאחד הימים שמעה את אחת הגויות אומרת לחברתה, 'הנה היהודים האלו, אין להם כסף לאוכל אבל יש להם כסף לקנות פאות', וחששה הרבנית מחילול ה', וביקשה מרבנו לעבור למטפחת, וכך עשתה. ואח"כ בכפר סבא שלחו לה שוב פ"נ וככל הנ"ל].

שתי גויאבות

סיפר ר' שמשון ז"ל, שבאותה תקופה שכיהן רבנו כראש ישיבה בכפר סבא, עקבו פעם אחריו, והבחינו שבצהריים היה שב לביתו, וליד הבית גדל עץ גויאבות, והיה לוקח שתי גוביות, ונכנס לבית, ומעשר אותם, ואוכל את זה לארוחת צהרים, ומשוחח מעט עם הרבנית, וחזר לישיבה עד שעת לילה מאוחרת, שכל היום ניזון רק משתי הגויאבות. (מפי נכד רבנו הרה"ג ר"א שליט"א, ששמע מר"ש)

לתת לכולל לפני ס"ת

סיפר ר' שמשון ז"ל שפעם קיבל ירושה מקרוב משפחה ערירי שיעשה בזה דבר מצוה, והלך לשאול את רבנו מה לעשות בכסף, והוא סבר לתת ס"ת לעילוי נשמתו שיהיה תרומה נצחית, אולם רבנו אמר לו עדיף שיתן את הכסף לכולל אברכים ובכך יקנה זכות לנצח.

נפש נקי

שח הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א בהספדו על רבי שמשון זצ"ל שהיה ממשתפי שיעור הדף היומי שלו. לפני מספר שנים שאל בעל גמ"ח כספים בבני ברק את ר' שמשון האם אפשר לסמוך על פלוני ולתת לו הלואה גדולה, ר' שמשון שהיה גם בעל גמ"ח והכירו אמר שלדעתו ניתן לסמוך עליו, ואכן הלוי לו סכום גדול, אך הנ"ל לא עמד בדיבורו ולא השיב את ההלואה, לאחר תקופה פנה בעל הגמ"ח לר' שמשון בטענה שהוא הגורם להלואה ועליו לשלם את הלואה, אולם ר' שמשון טען שהוא לא היה ערב רק נתן המלצה... לבסוף החליט ר' שמשון לשאול דבר זה קמיה רבנו שליט"א כפי שהיה דרכו מאז ומקדם לשאול את כל עניניו והלכותיו שאל את רבנו שליט"א.

רבנו אמר לו שאמנם בדיני אדם הוא פטור, אבל לצאת ידי שמים בנקיות ראוי לו לשלם, והציע לו שיבקש מבעל הגמ"ח שיסדר תשלומים נוחים לכמה שנים וכך יוכל לשלם. ולא תפסיד מזה כלום.

ואכן כך עשה ר' שמשון שילם את כל הסכום, כשהוא מפריש מידי חודש סכום להחזרת בחוב, לפני שבועים אמר הגר"נ בהספדו, אמר לי ר' שמשון "היום סיימתי לשלם את החוב". ושבועים אח"כ נלב"ע כשהוא נפש נקי וצדיק...

קברו של הסדר הדורות

אמר רבנו שליט"א: שמעתי מר' משה דינין ז"ל דהגוים במינסק התחילו להחריב הבה"ק לעשות שם כביש, וכשהגיעו לקבר בעל סדר הדורות ניסו החיילים לעוקרו ולא הצליחו והגיע המפקד ושאלם מה הם כ"כ מתקשים לשבור המצבה, ולקח המכוש להכות ונפל על הקבר ונפצע או מת. וכשראו כך הם עזבו את קברו, ולמחרת הם כתבו דכיון שקבור כאן הסטוריון גדול זה חשוב שישאר על מקומו ולא רצו להודות על האמת שלא הצליחו לעקור את קברו ממקומו. (אילת השחר בראשית עמ' ע"ה).

ענינא דיומא – טו בשבט

בט"ו בשבט רבנו אינו מרבה בפירות כי לא נהגו כך בשעתו בבריסק. אמנם בדרך כלל משתדל לאכול תמר להזכיר את ענין היום וראינו כאן מקום להביא הנהגות רבנו באכילתו, אמנם יש להזהיר דאין הדברים ראויים לבני דורינו, וכפי שהזהיר רבנו כמה פעמים שלפעמים מרוב סיגופים נשארים עם הארץ. וכן רגיל להביא דברי הגר"א שלא כל הטבעים שוים ורובא דאנשי אינם יכולים לנהוג כך.

אכילת פת בימות השבוע

שח הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א: פעם אמר הרב שטיינמן באחד השיעורים בה"ל ברכות. דהנה המשנה ברורה בסימן קפ"ח כותב שבברכת המזון מה שצריכים להגיד רצה זה רק מדרבנן. אעפ"כ כותב המשנה ברורה שאם יש לאדם ספק אם אמר את זה או לא הוא חייב לחזור ולברך שנית ברכת המזון, כי רוב הפעמים בשבוע אדם לא מזכיר את זה. שאל הרב שטיינמן אחד שכל ימות השבוע לא

טועם פת רק בשבת לכבוד שבת אוכל פת, האם הוא צריך לחזור מספק או לא, כיון שהוא כל השבוע לא אוכל רק בשבת הוא אוכל ואולי אומר רצה ומספק, ספק דרבנן לקולא. שאלו אותו כמה שנים הוא לא אוכל פת, אמר על עצמו חמישים שנה אני לא אוכל פת, שאלו אותו כמה שנים אתה לא אוכל פת הבאה בכיסנין בימות השבוע, אמר שבעים שנה. (ספר הזכרון עין הבאר ח"ב עמ' קס"ד מתוך הספד על רבי יצחק ליבוביץ זצ"ל)

[א"ה, ויש לציין לדברי רבנו בענין פת שחרית שאמר לדון: בכתר ראש אות ע"ד כתוב לאכול פת שחרית דחז"ל אך שלא לאכול הרבה פת מפני שמטמטם המוח ויאכל מעט רק כדי לסעוד הלב עכ"ד. ולא מפרש עד כמה זה מעט. ויל"ע אם מעלת פת שחרית זה דוקא באכילת לחם או גם במזונות או אפי' באורז ותמרים דזייני, ועי' בפמ"ג או"ח סימן קנ"ה במשב"ז ס"ק ג' דפת בעינן מה' מיני דגן וברך לחמך וסתם לחם הכי הוי ככל לחם בתורה לאפוקי תבשיל מה' מיני דגן אי"ז בכלל פת שחרית עכ"ל. אמנם באשל אברהם שם ס"ל שאין קפידא בפת דוקא וכל אכילה ושתייה שדעתו מפויסת בה עד זמן קביעות הסעודה היא בכלל הברכה עכ"ד. עוד יש לציין שבסעודת מלוה מלכה אוכל רבנו פת, וכפי שמסר רבנו בשם מרן הגרי"ג אלדשטיין שליט"א שאמר לו החזו"א זצ"ל שצריך להקפיד לאכול פת במלוה מלכה ולא לצאת יד"ח במזונות, וכמדומה שאמר שמי שלא אוכל פת יצטער על כך עכ"ד. אמנם רוב פעמים בשבוע שרבנו מברך ברכה"ז הוא עם רצה דג' ס"ש עם רצה, ומלוה מלכה זה בלא רצה, ויסוד הדין מובא בימלא (תפילה עמ' עד"ר) מי שאוכל פת רק בשבת ומסופק אם אמר רצה י"ל דא"צ לחזור ולברך דמסתמא הזכיר מאחר דרגיל תמיד להזכיר רצה בברה"מ"ז].

אכילת ענבים

באחת השנים היה רבנו בחולשה גדולה בימי הקיץ, והציע הגאון ר' אפרים שטראוס שליט"א שאולי יאכל רבנו קצת ענבים לחזק אותו. אמרו לו שהוא לא יסכים, כיון שמנהגו הוא לא לאכול ענבים בכל הקיץ, ולהכין מענבים חדשים יין לקידוש בליל ב' דר"ה, וכך הוא מסמיק את ההחיינו לשתייה בפועל. ולכך לא הסכים להסמיק לאכול ענבים בימי הקיץ. גם התפרסם שפעם הגיע רבנו לבית האדמו"ר מצאנז' וכיבדו במיני פירות והיו שם ענבים, ושאל רבנו את ב"ב האם אכלתי עד עכשיו ענבים, ואמרו לו שלא, ולכן לא אכל. ויסוד הדברים אמר רבנו: בשו"ע סימן ת"ר סעיף ב' איתא בקידוש ליל שני דר"ה ילבש בגד חדש או מניח פרי חדש ואומר שהחיינו ומפרש המשנה ברורה ס"ק ב' להוציא נפשי מפלוגתא משום ש"א שאין אומרים שהחיינו דתרווייהו קדושה אחת היא והרי כבר בירך שהחיינו ביום א' עכ"ל, והנה על הצד שאין צ"ל שהחיינו הרי זה הפסק בקידוש ומה מועיל מה שלוקחים פרי חדש, וע"כ מוכח דעדיף לעשות ספק הפסק אע"פ שהוא ספק נהנה מהעוה"ז בלי ברכה מאשר לעשות ספק ברכה לבטלה, אמנם אם זה הי' ספק ממש לא היו עושים כך ומ"מ קשה דאין שייכות לברכת שהחיינו על הפרי לקידוש, ויש לזה עצה לקדש על יין חדש ואז ברכת שהחיינו שייך לעכשיו לפני שתית יין, אלא שבשביל זה צריך שלא לאכול ענבים עד ר"ה כי אם מברכים שהחיינו על ענבים דעת השו"ע סימן רנ"ה סעיף ה' שא"א לברך שהחיינו על היין. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' שני"ט)

אכילת דבש

מחמת חששות בברכת בורא נפשות על המים, כיון שדרכו של רבנו לשתות מים חמים, ונמצא שלא שותה אותו בכדי אכילת פרס, לכן היה רגיל במשך השנים לשתות מים רק בתוך הסעודה שאז מברך בורא נפשות על שאר הדברים, אך לאחר שנחלש והוצרך ע"פ הרופאים לשתות כמה פעמים ביום מים, [עד שסיפר הר"ר אלימלך פירר שליט"א שאחר ששמע רבנו מהרופאים שאחרי טיפול רפואי שעבר, אמרו לו שעקב מצבו צריך לשתות יותר מים במשך היום, אמר לו שהוא לא יודע מה לעשות עם הברכות, והיה לפלא אצלו שכל אנשים דאגים על מצבם הרפואי והוא דואג על הברכות]. לכן מקפיד לשתות כדי לוגמיו ברציפות בשביל בורא נפשות. ופ"א שלא היה בידו לשתות בבת אחת המתין בין לגימה לגימה 9 דקות.

ועקב שחושש מהו בגדר שותה מים לצמאו, מה מוגדר לצמאו, לכן נוהג רבנו לקחת מעט דבש וע"ז מברך שהכל. ובשבת ששותה בתוך הסעודה של פת, בגלל שחושש לשיטת הראשונים שאם לא שותה מים אינו חייב בברכת המזון דאורייתא, וכמו דהביא רבנו, שהר"צ זקס זצ"ל סיפר שהחפץ חיים זצ"ל הי' רגיל לשתות בסוף כל סעודה, וחתנו ר' מנדל זצ"ל שאל אותו אם זה משום שחושש לדעת הראשונים האלו ואמר לו ואם בשביל כך מה איכפת לך, דדרכו של החפץ חיים הי' שלא להתווכח, אבל מהתשובה הי' משמע שחושש לשיטות אלו. ימלא פי תהלתך תפילה עמ' רס"ט. [ומסתפק אם בשתית המרק נקרא שתיה לגבי זה, דהרי המרק הוא מצמיא בדרך כלל, וכן האם שתית הקידוש מצטרפת לסעודה, או דבעינן לשתות בתוך הסעודה, - שם]. וחושש לשיטות שצריך לברך על שתיה בסעודה, לא מברך שהכל על הדבש, כי זה דברים הבאים מחמת הסעודה אלא מברך על סוכר.

ומה נפלאו בזה דברי רבנו על הגמ' (ב"ק ל, א) 'האי מאן דבעי למהוי חסידא... אמרי לה לקיים מילי דברכות', והקשה הרי מי שלא נזהר במילי דברכות הרי הוא אינו הגון ולפעמים אף רשע, ומדוע המקיים נקרא חסיד? ונאמרו בזה תשובות הרבה, ותיקן מורינו שליט"א דיש היכי תמצא של ספיקות בברכות שרק חסיד יכול לטרוח ולברך כיאות. (חשוקי חמד ברכות מג, א)

תמר

על רסק פירות שאוכל לצורך בריאות בסוף הסעודה, חושש מה לברך על זה, ולכן לוקח תמר ומברך ע"ז העץ ופותר את זה.

© העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית ז'בה גולדה לוין ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל